

ORIVESI PITKÄJÄRVI

VESIHUOLTOLINJAN KAIVUN ARKEOLOGINEN VALVONTA 2015

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	3
1.1	Hankkeen tausta	3
1.2	Pitkjärven (Pitkjärvi) historiallinen kylänpaikka	4
1.3	Käytetyt menetit	5
2	Havainnot	6
3	Yhteenveto	9
4	Lähteet.....	9

Liite 1. Digitaalikuvaluettelo

Kartta 1. Valvotun vesihuoltolinjan sijainti, MK 1: 1700

Kartta 2. Havaitut ilmiöt A ja B, MK 1: 850

Taustakartat:

Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan 08/2015 aineistoa

http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata_lisenssi_versio1_20120501

ORIVESI PITKÄJÄRVI, ARKEOLOGINEN VALVONTA 2015

Tiivistelmä

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti heinäkuussa 2015 arkeologisen valvonnan Orivedellä, Pitkäjärven historiallisen kylänpaikan (muinaisjännöstunnus 1000017584) alueella ja läheisyydessä. Valvonta liittyi Oriveden kaupungin vesihuoltotyöhön, jossa tehtiin viemärikaivanto Pitkäjärven asuinpaikan länsiosaan ja länsipuolelle, pellon reunaan. Suurin osa arkeologisesti valvotusta viemäriputkilinjasta oli löydötöntä, mutta valvonnan yhteydessä havaittiin Pitkäjärven tien länsipuolella vähäisiä merkkejä (punertava siltti/savimaannos, palamatonta luuta, palanutta savea sekä hiiltä), jotka saattavat liittyä kylätontin varhaisempaan ihmistoimintaan.

Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuskohteen nimi:	Orivesi, Pitkäjärvi (Pitkäjärvi) (1000017584)
Tutkimuksen laatu:	Arkeologinen valvonta viemärikaivannon kaivun yhteydessä.
Tutkijat:	FM Kirsi Luoto
Tutkimuslaitos:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy
Kenttätyöaika:	15.7.2015 (ja 18.6.2015)
Tutkitun alueen laajuus:	yhteensä noin 40 m pitkä vesihuoltolinjaus kohteen länsipuolella, pellon reunassa.
Tutkimuksen tilaaja:	Oriveden kaupunki
Kunta/kylä/tila	Orivesi/ Pitkäjärvi/ 562-419-2-40 (Pitkäjärventien itäpuoli) 562-419-9-122 (Pitkäjärventien länsipuoli)
Peruskartta:	2142 08
Sijaintikoordinaatit: (ETRS-TM35FIN)	P: 6840625 - 6840675 I: 368930 - 368970
Tutkimuksen löydöt:	Kivihioimen katkelma, palamatonta luuta ja palanutta savea, joita ei luetteloitu Kansallismuseon kokoelmiin.
Aiemmat tutkimukset:	Adel Vadim 2009 inventointi
Raportin säilytyspaikka:	Alkuperäinen raportti Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistossa, kopiot Pirkanmaan maakuntamuseon ja Museoviraston arkistossa.

LÄHESTYMISKARTTA

Kuva 1. Tutkimusalueen suurpiirteinen sijainti merkitty kartalle punaisella. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 08/2015.

1 Johdanto

1.1 Hankkeen tausta

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti heinäkuussa 2015 arkeologisen valvonnan Orivedellä, Pitkäjärven historiallisen kylänpaikan (muinaisjäännöstunnus 1000017584) alueella ja läheisyydessä (kuva 1). Valvonta liittyi Oriveden kaupungin vesihuoltotyöhön, jossa tehtiin viemärikaivanto Pitkäjärven asuinpaikan länsiosaan ja länsipuolelle, pellon reunaan.

Pirkanmaan maakuntamuseo oli lausunnossaan DIAR: 80/2015 esittänyt, että vesihuoltolinjan suunnitelma-alueelle laadittaisi arkeologinen inventointi arkeologisesti potentiaaleille alueille. Lausunnossa mainittiin myös, että Pitkäjärven kylätontin alueella olisi selvitettävä onko suunnitellun vesihuoltolinjan kohdalla maan alla säilyneenä kiinteää muinaisjäännöstä. Oriveden kaupungin ottaessa yhteyttä Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkeologisiin, oli vesihuoltolinja jo ehditty pääosin rakentaa. Kaupunki tilasi inventoinnin koskien linjauksen vielä rakentamattomia osia (pumppaamonpaikka Kaivannonjoen suulla sekä Pitkäjärven kylätontin kohdalla oleva ja länsipuolinen linjanosa) sekä puhelimitse maakuntamuseon arkeologin, Vadim Adelin, ohjeistaman arkeologisen valvonnan Pitkäjärven kylätontin alueelle ja läheisyyteen.

Inventointiin liittyvä maastotarkastus tehtiin 18.6. vain huomataksemme, että pumppaamo putkilinjoineen oli jo rakennettu samoin kuin Pitkäjärventien alitusta varten tehdyt, molemmin puolin tietä sijaitsevat alituskaivannot (kuva 2). Alituskaivantojen profiileissa ei ollut havaittavissa merkkejä kulttuurikerroksesta tai rakenteista. Profiileita ei kuitenkaan pystytty tutkimaan tarkemmin tai dokumentoimaan kaivantojen erittäin suuren syvyyden (4-5 m) vuoksi.

Kuva 2. Pitkäjärventien itäpuoleinen alituskaivanto kuvattuna länsilounaasta. (Kuva: Orivesi pitkäjärvi 2015: 1)

Alituskaivannoista ja pumppaamosta oltiin yhteydessä Oriveden kaupungin kunnallistekniikan päällikköön Seppo Jokiseen juhannuksen jälkeisenä maanantaina 22.6. Jokinen oli tässä vaiheessa ehtinyt jo olla yhteydessä Pirkanmaan maakuntamuseoon. Tehtäväksemme jäi lopulta suorittaa ainoastaan arkeologinen valvonta Pitkäjärven kylätontin alueella ja läheisyydessä niiltä osin kuin vesihuoltolinjausta ei oltu vielä ehditty rakentaa. Valvonnan kenttätöitä tehtiin 15.7.2015, ja niistä vastasi arkeologi (FM) Kirsi Luoto. Jälkityöt tehtiin syksyllä 2015, ja hankkeen kustannuksista vastasi Oriveden kaupunki.

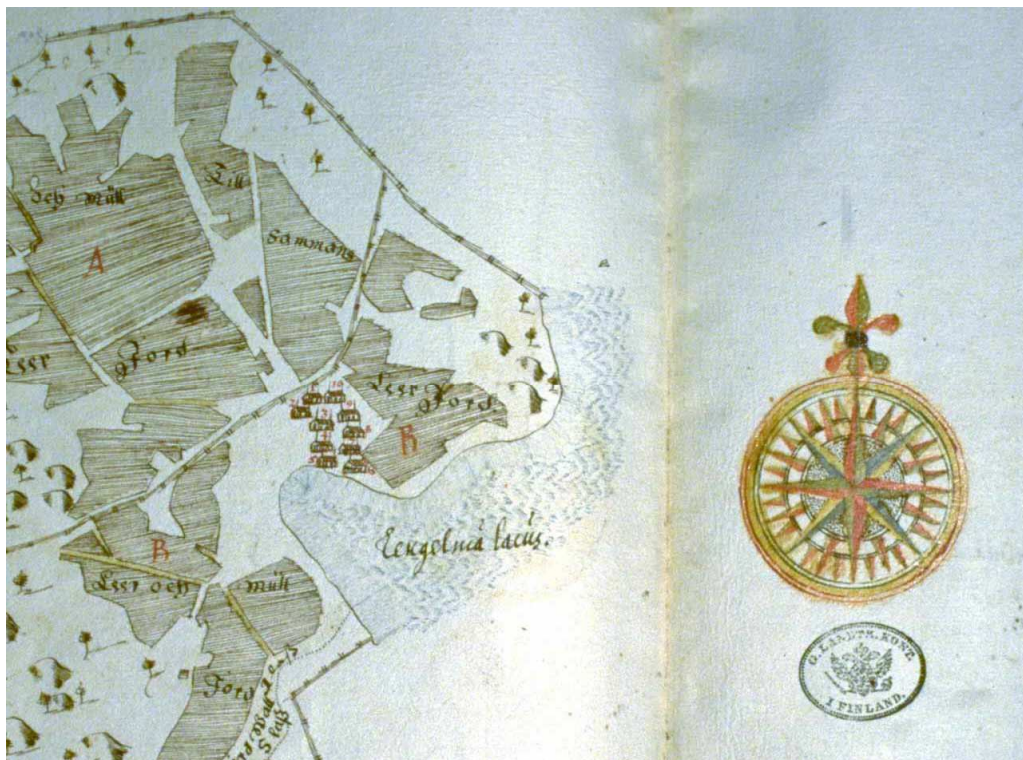
1.2 Pitkäjärven (Pitkäjärvi) historiallinen kyläpaikka

Pitkäjärven historiallinen kyläpaikka sijaitsee Längelmäveden Viuhkaselästä länteen pistävän Kylänlahden luoteisrannalla, Längelmäveden ja Laasojärven välisellä kannaksella, tien nro 14223 (Pitkäjärventie) itäpuolella (kuva 3). Kyseessä on Oriveden toiseksi suurin keskiaikainen kylä (Oriveden kylän jälkeen). Seppo Suvannon (2001: 921) mukaan yksi Pitkäjärven isännistä (Hendrik Kiruka) mainitaan asiakirjoissa jo vuonna 1466. Kylä mainitaan maakirjoissa vuodesta 1540 alkaen, jolloin siihen kuului 9 taloa (Suvanto 2001: 918-922).

Kuva 3. Valvonta-alue sijaitsi molemmin puolin Pitkäjärventietä. Pitkäjärven historiallinen kylätontti sijaitsee tien itäpuolella, kuvassa oikealla. (Kuva: Orivesi pitkäjärvi 2015: 2)

Kylä kuvataan jo Anders Strengin maakirjakartassa vuodelta 1634 (kuva 4). 1700-luvun alkupuolella kylässä oli jo 12 taloa (Poppius 1954: 154-157). Vadim Adelin inventoinnissa (2009) Historiallinen tonttimaa paikannettiin vanhojen karttojen perusteella. Alue on pääosin peltoa, sen koillisosassa sijaitsee Laurilan tilakeskus ja keskiosassa, korkeimmassa kohdassa yksi talousrakennuksista. Muinaisjäännösalueen pääosa sijaitsee luoteis-eteläkaakkosuuntaisen harjanteen laella, jonka lounais- ja eteläosa on melko jyrkkää rinnettä. Muinaisjäännösalueen koillisreunalla maasto alkaa viettää koilliseen kohti ojanotkoa.

Kuva 4. Pitkäljärven kylää kuvaava maakirjakartta vuodelta 1634 (Streng).

1.3 Käytetyt menetit

Varsinaista valvontatyötä ennen valvottavaksi määrätty linjanosa käytiin läpi maastossa ja dokumentoitiin valokuvaamalla digitaalikameralla. Arkeologinen valvonta suoritettiin läpi noin 40 m pitkän vesihuoltolinjauksen. Maannos pellon reunassa oli peltomullan alla savea.

Kaivetun uran leveys oli noin 2 – 3 m leveä (kuva 5). Kaivutyö eteni arkeologin valvonnassa aina siihen saakka, kun alueen luonnollinen, koskematon pohjamaa eli savi, saavutettiin. Käytännössä valvotut kaivannot olivat syvyydeltään enimmillään reilun puoli metriä. Kohdat, jotka osoittautuivat arkeologisesti mielenkiintoisiksi, dokumentoitiin valokuvaamalla digitaalikameralla ja tekemällä niistä muistiinpanoja. Valvontaan liittyvät jälkityöt tehtiin syksyllä 2015. Kartat piirrettiin puhtaaksi käyttäen MapInfo-paikkatieto-ohjelmistoa ja digitaalikuvat arkistointiin Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistoon Tampereella.

Kuva 5. Vesihuoltolinjausta kaivetaan. Kuvattu pohjoisesta. (Kuva: Orivesi pitkäjärvi 2015: 3)

2 Havainnot

Maannos arkeologisesti valvotulla vesihuoltolinjanosalla oli lähes kaikkialla peltokerroksen alla puhdasta savea. Peltokerros oli paksuudeltaan noin 30 cm ja hyvin savinen. Tien itäpuolinen kaivanto ulottui muinaisjäännösalueelle (kuva 6). Täälläkin peltokerroksen alla oli vain puhdasta savea, eikä arkeologisesti mielenkiintoisia havaintoja maannoksesta tehty. ETRS-TM35FIN –tasokoordinaattien P: 6840668, I: 368962 osoittamasta kohdasta löydettiin kuitenkin peltokerroksesta kivihioimen katkelma (kuva 7; kartta 2, merkintä A). Koska löytö oli irtolöytö ja sen ajoitus epätarkka, ei esineen katkelmaan luetteloitu Kansallismuseon kokoelmiin.

Kuva 6. Pitkäjärventien itäpuolella sijaitseva viemäriinjanosa. Kivihioin löytyi kuvassa näkyvän nuolen kohdalta. Kuvattu etelästä. (Kuva: Orivesi pitkäjärvi 2015: 4)

Kuva 7. Laurilan tilakeskuksen vanhan päärakennuksen läheltä löytynyt kivihiomen katkelma. (Kuva: Orivesi pitkäjärvi 2015: 9)

Pitkäjärventien länsipuolelta (kuva 8), ETRS-TM35FIN-tasokoordinaattien P: 6840649, I: 368942 osoittamassa kohdassa oli peltokerroksen ja savimaan vaihettumiskerroksessa havaittavissa punertavaa silttiä/savea laajuudeltaan noin neliömetrin kokoisella alueella (kuva 9; kartta 2, merkintä B). Värjäymää tutkittiin lastalla, ja siitä löydettiin palamatonta luuta, hieman hiiltä ja palanutta savea (huonosti palanutta tiiltä?) (kuvat 10 ja 11). Ajoittamattomia löytöjä ei luetteloitu kansallismuseon kokoelmiin, mutta ei ole poissuljettua, että ne olisivat merkkejä alueen vanhimmasta historiallisesta maankäytöstä ja liittyisivät kylätontin varhaisvaiheisiin.

Kuva 8. Punertavaksi värjäytyneen siltin löytöpaikka merkitty kuvaan nuolella. Kuvattu pohjoisluoteesta. (Kuva: Orivesi pitkäjärvi 2015: 6)

Kuva 9. Punertavaksi värjäytyneitä silttiä/savea Pitkäjärventien länsipuolisen kaivannon eteläpäässä. Kuvattu pohjoisluoteesta. (Kuva: Orivesi pitkäjärvi 2015: 7)

Kuva 10. Palamatonta luuta punertavan siltin seassa. (Kuva: Orivesi pitkäjärvi 2015: 8)

Kuva 11. Palamatonta luuta ja palanutta savea (tiiltä?) punertavan siltin seasta. (Kuva: Orivesi pitkäjärvi 2015: 10)

3 Yhteenveto

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti heinäkuussa 2015 arkeologisen valvonnan Orivedellä, Pitkäjärven historiallisen kylänpaikan alueella ja läheisyydessä. Valvonta liittyi Oriveden kaupungin vesihuoltotyöhön, jossa tehtiin viemärikaivanto Pitkäjärven asuinpaikan länsiosaan ja länsipuolelle, pellon reunaan. Suurin osa arkeologisesti valvotusta viemäriputkilinjasta oli löydötöntä, mutta valvonnan yhteydessä havaittiin Pitkäjärventien länsipuolella vähäisiä merkkejä (punertava siltti/savimaannos, palamatonta luuta, palanutta savea sekä hiiltä), jotka saattavat liittyä kylätontin varhaisempaan ihmistoimintaan.

Kirsi Luoto
FM, arkeologi

4 Lähteet

Painamattomat lähteet:

Adel, Vadim 2009. Orivesi. Rantaosayleiskaava-alueiden arkeologinen inventointi 2009. Pirkanmaan maakuntamuseon arkistossa.

Painetut lähteet:

Poppius, Liisa 1954. Talot ja isännät. - Längelmäveden seudun historia II Oriveden historia II. Hämeenlinna. S. 130-175.

Sähköiset lähteet:

Museovirasto, Kulttuuriympäristön tutkimusraportit.

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/raportti/read/asp/r_default.aspx (20.7.2015)

Museovirasto, Muinaisjäännösrekisteri.

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/mjreki/read/asp/r_default.aspx (20.7.2015)

Suvanto, Seppo 2001. Vanhan Satakunnan henkilötiedosto 1303-1571.

[<http://www.narc.fi/suvanto>]

Kartat:

Streng, Anders 1634. Maakirjakartta Pitkäjärven kylästä. Jyväskylän yliopiston digitaalinen julkaisuarkisto (JYX). Kansallisarkisto, sig. A1 265-266.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/17274/a1_265~1.jpg?sequence=1

Liite 1. Digitaalkuvaluettelo

Kuvannut Kirsi Luoto 2014. Kuvat on arkistoitu Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistoon.

Kuva	Aihe	Kuvattu suunnasta	Pvm
1	Pitkäjärventien itäpuolinen alituskaivanto.	länsiluode	15.7.
2	Valvonta-alue pitkäjärventien molemmin puolin.	eteläkaakko	15.7
3	Vesihuoltolinjaa kaivetaan.	pohjoisluode	15.7.
4	Valvottua kaivantoa tien itäpuolella.	etelä	15.7.
5	Valvottua kaivantoa tien itäpuolella.	etelä	15.7.
6	Kaivanto tien länsipuolella.	pohjoisluode	15.7.
7	Punertavaa silttiä tien länsipuolisen kaivannon eteläpäässä.	pohjoisluode	15.7.
8	Palamaton luu punertavan siltin seassa.	-	15.7.
9	Kivihioin Laurilan tilakeskuksen eteläpuolisesta pellostasta.		2.9.
10	Palamatonta luuta ja palanutta savea (tiiltä) punertavan siltin seasta.		2.9.

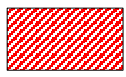
ORIVESI

PITKÄJÄRVI, VESIHUOLTOLINJAN KAIVUNTYÖN ARKEOLOGINEN VALVONTA 2015

Kartta 1. Valvottavan vesihuoltolinjan osan ja Pitkäjärven kylänpaikan sijainti.

MK 1: 1700

Digit. Kirsi Luoto

kiinteä muinaisjäännös

historiallinen kylänpaikka Orivesi Pitkäjärvi (Pitkäjärvi)

kaivettava vesihuoltolinja

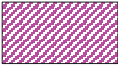

valvottava linjanosa

ORIVESI PITKÄJÄRVI
VESIHUOLTOLINJAN KAIVUTYÖN ARKEOLOGINEN VALVONTA 2015

Kartta 2. Havaitut ilmiöt A ja B.
MK 1: 850
Digitoinut Kirsi Luoto 2015

- kiinteä muinaisjäänös
- historiallinen kylänpaikka Orivesi Pitkäjärvi (Pitkäjärvi)
- kaivettava vesihuoltolinja
- havainnot A ja B
- valvottu linjanosa

